

MEDEDELING AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: Hervorming clusterbeleid

Context: In het Vlaams Regeerakkoord (2024-2029) en de beleidsnota van de minister voor Economie, Wetenschap, Innovatie en Industrie (2024-2029) wordt verwezen naar de hervorming van het clusterbeleid en de werking van de speerpuntclusters tegen medio 2025.

In de mededeling aan de Vlaamse Regering van 10 februari 2025 “Vlaamse productiviteits- en competitiviteitsagenda - Visie en acties 2025” werd als prioritaire actie 2025 opgenomen onder 2.1 “Geïntegreerde benadering rond economie, wetenschap, innovatie, industrie, buitenlandse (handels)zaken en digitalisering – Onderzoek en Ontwikkeling”:

We ondersteunen verder de clusterwerking in Vlaanderen: netwerk van bedrijven - actief in een bepaald domein - die door middel van onderlinge samenwerking en samenwerking met kennisinstellingen hun competitiviteit verhogen. We hervormen het clusterbeleid met het oog op een grotere maatschappelijke impact, inzet op missiegerichtheid, bedrijfsgedrevenheid, internationalisering, samenwerking en kmo-betrokkenheid.

Deze nota geeft een beschrijving van de hervorming van het clusterbeleid met prioriteit voor de verhoging van de productiviteitsgroei bij de ondernemingen, de verhoogde aandacht voor start-ups, scale-ups en kmo's, en een verhoogde samenwerking tussen speerpuntclusters, en met andere actoren uit het ecosysteem om samen meer impact te creëren op maatschappelijke uitdagingen..

1 CLUSTERBELEID 1.0 (2016 – 2024)

Bij de start van het huidige clusterbeleid (2016) werd een clusterbesluit opgemaakt tot regeling van de steun voor innovatieclusters in Vlaanderen. Dit clusterbesluit (Besluit van de Vlaamse Regering) is gebaseerd op art. 27 ‘steun aan innovatieclusters’ van de algemene groepsvrijstellingsverordening van de Commissie van 17 juni 2014. Dit besluit van 04/03/2016 werd sindsdien niet meer gewijzigd (<https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1026684¶m=inhoud&AID=1209199>).

Artikel 27 binnen de groepsvrijstellingsverordening werd gewijzigd met de VERORDENING (EU)

2023/1315 VAN DE COMMISSIE van 23 juni 2023, evenwel zonder implicaties voor het Vlaamse clusterbesluit.

In het clusterbesluit worden twee types innovatieclusters onderscheiden (hoofdstuk 1): speerpuntclusters voor strategische domeinen met een zekere schaalgrootte in Vlaanderen en Innovatieve BedrijfsNetwerken (IBN's) voor kleinschaligere clusterinitiatieven. Er werd tweemaal een oproep voor IBN's gedaan (2015 – 2017) , waarvan de subsidiëring inmiddels is afgelopen.

Er werden daarnaast ook enkele sui generis initiatieven opgestart volgens de modaliteiten van het clusterbesluit, zonder open oproep (Smart Region Flanders (Stopgezet in 2024), Flanders Space2.0 (verlengd tot eind 2025) en EdTech Station (verlengd tot eind 2025)) en werden andere ad-hoc initiatieven opgestart waarbij netwerkorganisaties steun ontvingen (Flanders Game Hub en Waterstofnet).

Speerpuntclusters worden in het clusterbesluit gedefinieerd als innovatieclusters die voldoen aan de volgende voorwaarden: (i) grootschalige en ambitieuze innovatieclusters met een LT-visie die aansluiting vinden bij 'voor Vlaanderen strategische domeinen', (ii) op internationaal vlak een toonaangevende rol spelen, (iii) samenwerken in een triple helix en alle andere actoren, (iv) duidelijk betrokken zijn bij de strategische onderzoeksagenda van relevante onderzoeksgroepen in kennisinstellingen en kenniscentra, (v) een centrale rol in het innovatiesysteem vervullen en een hefboom naar Europese middelen realiseren

In het clusterbesluit werd ook het toepassingsgebied (of doelstelling) van de clustersteun bepaald (hoofdstuk 2). Hierbij wordt gesteld dat de toegekende steun aan innovatieclusters moet bijdragen aan:

- Het ontsluiten van onbenut economisch potentieel, in geval van marktfalen en realiseren van competitiviteitsverhoging bij Vlaamse ondernemingen via een actieve en duurzame samenwerking tussen actoren;
- Het bijdragen aan de oplossing van maatschappelijke uitdagingen met een directe economische meerwaarde voor Vlaamse ondernemingen.

Binnen de grenzen van clusterbesluit worden modaliteiten voor steuntoekenning bepaald door het beslissingscomité bij het Fonds voor Innoveren en Ondernemen (voorheen HBC). Het gaat hierbij om de ontvankelijkheidsvoorwaarden (hoofdstuk 3), de procedurele bepalingen (hoofdstuk 4), de beoordelingscriteria (hoofdstuk 5) en de steunintensiteit (hoofdstuk 6). Zo wordt in **artikel 14 van het besluit bepaald dat de periode waarvoor steun wordt toegekend, conform artikel 27- lid 7 van de algemene groepsvrijstellingsverordening, maximaal tien jaar kan bedragen.** Ten slotte zijn in het besluit passages opgenomen over aanwending van de steun en toezicht (hoofdstuk 7), uitbetaling van de steun (hoofdstuk 8) en sancties en terugbetalingen (hoofdstuk 9).

Er werd bij de opmaak van het clusterbesluit gekozen om enerzijds maximaal te verwijzen naar artikels in de groepsvrijstellingsverordening en anderzijds steeds de hoofdlijnen te beschrijven waarbij voorzien wordt dat het beslissingscomité bij het Fonds voor Innoveren en Ondernemen elk van deze voorwaarden verder kan detailleren in handleidingen of bijkomende documenten.

Binnen het clusterbesluit wordt geen link gelegd met de projectwerking of de gereserveerde middelen (bij het Fonds voor Innoveren en Ondernemen) waarover de speerpuntclusters beschikken. Alle wijzigingen hieraan kunnen buiten het clusterbesluit bepaald worden.

2 HERVORMING CLUSTERBELEID EN FINANCIERING

Na 10 jaar financiering van de speerpuntclusters, eind 2026, staat Vlaanderen op een kruispunt inzake het speerpuntclusterbeleid. De subsidiëring van de (basiswerking van de) innovatieclusters is voorzien

op basis van het clusterbesluit dat gebaseerd is op artikel 27 van de AGVV (Algemene GroepsVrijstellingsVerordening). Dit artikel legt een tijdsbeperking van 10 jaar op en een maximale subsidie van 10 miljoen euro. Hierdoor dient Vlaanderen een keuze te maken over de wijze waarop de basiswerking van de bestaande speerpuntclusters in de toekomst (**vanaf 1/1/2027**) financieel ondersteund kan worden.

In juni 2023 nam voormalig Minister van Werk, Economie, Innovatie en Landbouw Jo Brouns het initiatief om tegen begin 2024 een groenboek op te stellen voor de toekomst van het Vlaamse clusterbeleid. Hij vroeg aan VLAIO een traject op te starten om de aangewezen opties te onderzoeken voor verankering van waardevolle initiatieven of activiteiten.

Op 22 maart 2024 werd het '**Groenboek voor de toekomst van het Vlaamse clusterbeleid**', medegedeeld aan de Vlaamse regering met een vraag tot advies aan SERV, VARIO, HBC, en een geconsolideerd advies van de 6 speerpuntclusters: De Blauwe Cluster, Catalisti, Flanders' FOOD, Flux50, MEDVIA en VIL (VR 2024 2203 MED). Deze adviezen werden op 31 mei 2024 medegedeeld aan de Vlaamse Regering (VR 2024 3105 MED).

In het Vlaams Regeerakkoord (2024-2029) en de beleidsnota van de minister voor Economie, Wetenschap, Innovatie en Industrie (2024-2029) wordt verwezen naar de hervorming van het clusterbeleid en de werking van de speerpuntclusters tegen medio 2025.

Het clusterbeleid en de werking van de 6 huidige speerpuntclusters (Catalisti, Flux50, Vlaams Innovatieplatform Logistiek, Flanders' FOOD, Medvia en De Blauwe Cluster) zullen tegen medio 2025 worden hervormd. We houden daarbij rekening met het groenboek en de volgende krachtlijnen: meer missiegericht, nog meer bottom-up en bedrijfsgedreven, betere afstemming met PMV, meer internationalisering (onder andere structurele samenwerking met FIT), meer ruimte voor pioniers en kmo's, meer samenwerking tussen de speerpuntclusters onderling en het optimaliseren van de Europese hefboomwerking. We verhogen daarnaast de impact op maatschappelijke uitdagingen en productiviteitsgroei. Die hervorming biedt ook ruimte om nieuwe speerpuntclusters op te starten.

In de mededeling aan de Vlaamse Regering van 10 februari 2025 "Vlaamse productiviteits- en competitiviteitsagenda - Visie en acties 2025" werd als prioritaire actie 2025 opgenomen onder 2.1 "Geïntegreerde benadering rond economie, wetenschap, innovatie, industrie, buitenlandse (handels)zaken en digitalisering – Onderzoek en Ontwikkeling":

We ondersteunen verder de clusterwerking in Vlaanderen: netwerk van bedrijven - actief in een bepaald domein - die door middel van onderlinge samenwerking en samenwerking met kennisinstellingen hun competitiviteit verhogen. We hervormen het clusterbeleid met het oog op een grotere maatschappelijke impact, inzet op missiegerichtheid, bedrijfsgedrevenheid, internationalisering, samenwerking en kmo-betrokkenheid.

In een eerste fase werd nagegaan of de gewenste hervorming van het clusterbeleid, de werking en de financiering van de 6 speerpuntclusters gerealiseerd kan worden binnen de context van de regeling, zoals bepaald in het clusterbesluit uit 2016. Deze analyse toont aan dat enkel de beperking in de tijd (10 jaar) en de bovengrens van steun (10 MEURO/10 jaar) de verdere financiering van speerpuntclusters in de weg staan. Het clusterbesluit werd immers vorm gegeven in lijn met de Europese AGVV. Zoals voorzien in het clusterbesluit worden modaliteiten voor steuntoekenning en meer details over de taakstelling van de speerpuntclusters bepaald in de handleidingen en steunmodaliteiten zoals beslist door van het Beslissingscomité bij het Fonds voor Innoveren en Ondernemen. Wijzigingen aan deze modaliteiten worden eveneens genomen door datzelfde Beslissingscomité.

In maart 2025 werd de aanmeldingsprocedure met de EC gestart (pre-notificatie) om steun voor een periode langer dan 10 jaar mogelijk te maken, en de bovengrens te doorbreken. De motivering die VLAIO aan de Europese Commissie voorlegt is het **voortduren van het marktfalen** voor de diensten

en activiteiten door de speerpuntclusters aan bedrijven aangeboden. Door de continue vernieuwing in de thema's en het ledenbestand is er ook na 10 jaar marktfalen voor het coördineren van de innovatiecluster en voor kennisdeling bij de ondernemingen. De steun van de overheid aan innovatiesclusters is daardoor geen concurrentievervalsing ten opzicht van privaat aanbod door consultancy of andere dienstverleners. Indien deze verlenging van steun niet wordt toegestaan zal, in navolging van staatsteunregels, de overheidssteun aan innovatieclusters enkel mogelijk zijn door een combinatie van verschillende regelgevingen (de minimis, overheidsopdracht, AGVV artikels omtrent dienstverlening aan kmo's, toeslagen binnen O&O voor samenwerking en kennisverspreiding, ...). Dit zal voor de innovatieclusters en voor VLAIO complexer worden en meer administratie vragen, zowel van de clusterorganisaties als van de bedrijven. Hierop wordt verder ingegaan in deel 5 (financiering).

Bij de hervorming van het clusterbeleid en de werking van de 6 speerpuntclusters wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met mogelijke financieringsregelgevingen.

3 CLUSTERBELEID 2.0 (VANAF 2027)

De clusters blijven actief ingezet worden om initiatieven en samenwerkingsprojecten rond innovatie te stimuleren en te begeleiden, op basis van de roadmaps die samen met en voor de doelgroepbedrijven worden opgesteld. De huidige overeenkomsten met Catalisti, Flux50 en VIL lopen tot eind 2026. De overeenkomsten met Flanders'FOOD en De Blauwe cluster lopen tot eind 2027. De overeenkomst met Biovia (voorheen Medvia) loopt nog tot augustus 2031, met een tussentijdse evaluatie in 2026 voor de financiering vanaf 2027.

Met het groenboek (VR 2024 2203 MED) en de verschillende adviezen (VR 2024 3105 MED) werd aangegeven dat de werking van de speerpuntclusters geëvolueerd is. Van een sterke bedrijfseconomische aanpak (competitiviteitsprogramma) naar een gemengde vorm waarbij ook de inzet op prioriteiten en maatschappelijke uitdagingen werd opgenomen, op vraag van beleid. Zo werden over de jaren heen door de speerpuntclusters taken opgenomen die, vooral bij het opstarten van initiatieven over deze topics, enkel op bedrijfseconomische basis weinig aanhang kregen bij bedrijven, zoals bio-economie, eiwittransitie, energietransitie, digitalisering in zorg, weerbaarheid logistiek, ...).

In navolging van het regeerakkoord wordt met het Clusterbeleid 2.0 ingezet op de combinatie van 1) meer missiegericht beleid om oplossingen te geven voor economische en maatschappelijke uitdagingen 2) nog meer bottom-up en bedrijfsgedreven.

Hieraan worden volgende aandachtspunten uit het regeerakkoord toegevoegd bij het hervormde clusterbeleid:

- *betere afstemming met PMV, meer internationalisering (onder andere structurele samenwerking met FIT), meer ruimte voor pioniers en kmo's, meer samenwerking tussen de speerpuntclusters onderling en het optimaliseren van de Europese hefboomwerking. We verhogen daarnaast de impact op maatschappelijke uitdagingen en productiviteitsgroei*

De hervorming moet ten slotte ook bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen van de Vlaamse Competitiviteit- en Productiviteitsagenda.

Voor deze hervorming worden 6 actielijnen voorgesteld:

- Bedrijfsgerichte werking met aandacht voor pioniers en kmo's – met pioniers worden startende bedrijven, scale-ups en andere bedrijven bedoeld die vernieuwende producten, diensten of processen ontwikkelen of ermee aan de slag gaan;

- Meer missiegericht: verhoogde impact op maatschappelijke en economische uitdagingen en productiviteitsgroei;
- Samenwerking tussen speerpuntclusters;
- Speerpuntclusters als neutrale actor en facilitator in het Vlaamse ecosysteem (innovatie & ondernemerschap, inclusief kapitaalverschaffers waaronder PMV);
- Internationale link (ism FIT) en hefboom op Europese middelen;
- Ondersteuning nieuwe waardeketens, als heroriëntering binnen bestaande speerpuntclusterwerking of als nieuw op te starten initiatief in een domein dat niet aan bod komt bij de huidige speerpuntclusters (Innovatieve BedrijfsNetwerken).

Naast de inhoudelijke hervorming zal nagegaan worden of de administratieve opvolging beperkt kan worden (voor de clusterorganisatie en voor VLAIO). Er zal overwogen worden of generieke ondersteunende taken samengebracht kunnen worden.

3.1 BEDRIJFSGERICHTE WERKING MET AANDACHT VOOR START-UPS EN KMO'S

Met pioniers worden startende bedrijven, scale-ups en andere ambitieuze groeibedrijven bedoeld die:

- producten, diensten, (productie)processen ontwikkelen die nieuw zijn voor hun markt;
- als eerste een technologie of wetenschappelijk inzicht toepassen in hun markt;
- als eerste een nieuw businessmodel toepassen binnen hun markt.

Ondernemingen zijn de prioritaire doelgroep van het clusterbeleid. Het bedrijfsgedreven karakter is van bij de start een zeer strategische pijler binnen het clusterbeleid. Zo wordt van speerpuntclusters verwacht dat hun competitiviteitsprogramma en bijhorende roadmaps vertrekken vanuit het marktpotentieel en de noden van de clusterleden (ondernemingen). Er wordt ook een actief engagement gevraagd van bedrijven door middel van ledenbijdragen (50% van exploitatiekosten) en deelname aan cluster-activiteiten en –projecten. Het bestuursorgaan is voor minstens de helft samengesteld uit bedrijfsleden en wordt voorgezeten door een bestuurder met bedrijfsachtergrond. Deze uitgangspunten wensen we ook naar de toekomst toe te behouden.

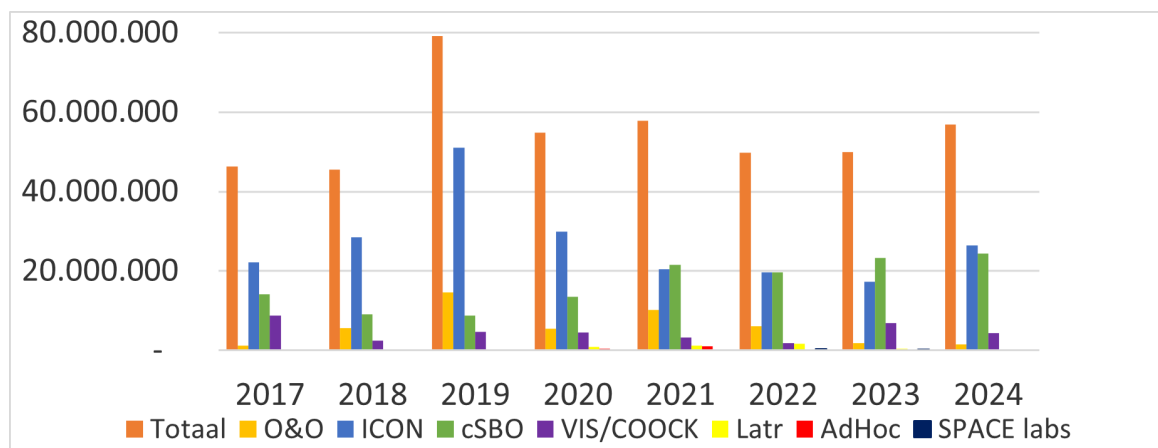
Kmo's worden op dit ogenblik actief betrokken in de werking van de speerpuntclusters en in O&O&I projecten. Het aantal kmo's dat lid is van een speerpuntclusters is over de jaren heen toegenomen tot 85% van de clusterleden. Het lidgeld voor kmo's is lager dan dit voor grote ondernemingen. In projecten voor grote groepen bedrijven (COOCK, TETRA) wordt erop toegekeken dat voldoende kmo's vertegenwoordigd zijn in de begeleidingsgroepen. Op die manier zorgt VLAIO ervoor dat de kmo's actief betrokken worden bij innovaties en kennisoverdracht door hen toegang te geven tot kennis en tot het netwerk van bedrijven. De grote bedrijven zetten meer in op onderzoeksprojecten waarbij samengewerkt wordt met andere bedrijven en met kennisinstellingen. Bij deze projecten worden ook actief kmo's betrokken, en ontvangen de grote ondernemingen een toeslag (10%) om de samenwerking met kmo's te stimuleren.

In de governance structuur van de speerpuntclusters is specifieke aandacht voor de kmo's door een aantal kmo's op te nemen in het bestuursorgaan, of door een specifieke kmo-werkgroep te organiseren met een vertegenwoordiging in het bestuursorgaan.

Rekening houdend met de aandachtspunten uit het regeerakkoord worden hier volgende vernieuwingen aan toegevoegd:

- De projectwerking van de clusters wordt voortaan nog sterker gericht op het stimuleren en begeleiden van samenwerking in bedrijfsgedreven projecten met actieve deelname van bedrijven en met een focus op implementatie van O&O&I bij bedrijven.

De huidige projectvormen die hierbij aansluiten zijn: O&O, ICON, COOCK, TETRA, landbouwtrajecten... Een **evaluatie van de financieringskanalen** volgt in een latere fase.



Overzicht van steun per projecttype aan de door clusters geïnitieerde projecten met geormerkte middelen.

In de projectvormen O&O of ICON werken minstens 3 bedrijven samen, eventueel ook met kennisinstellingen. De bedrijven worden voor hun taken gefinancierd aan dezelfde voorwaarden als bedrijven die alleen of met twee bedrijven een O&O project aanvragen. COOCK projecten zijn projecten “Collectief Onderzoek & Ontwikkeling en Collectieve Kennisverspreiding” van onderzoeksorganisaties die zich richten op een groep van ondernemingen, terwijl TETRA-projecten vanuit de hogescholen inzetten op technologietransfer. Beiden met als doel het valoriseren van (basis)onderzoeksresultaten door het versnellen van de introductie van technologie en/of kennis. Bij COOCK projecten is er voor 30% van de toegekende steun aan de onderzoeksorganisatie er een resultaatverbintenis (brede collectieve verspreiding van resultaten, unieke ondernemingen bereikt en unieke ondernemingspecifieke acties opgestart).

De recent ingevoerde beperking op projecten strategisch basisonderzoek in clustercontext (CSBO) wordt bevestigd. (maximaal 1 cSBO per cluster per jaar, maximaal 2 Intercluster CSBO per jaar) (cfr regeerakkoord “nog meer bottom up en bedrijfsgedreven”).

- De speerpuntclusters zetten explicieter in op begeleiding van start-ups. Hiervoor leiden ze (startende) ondernemers toe naar de VLAIO-programma's *Innovatieve Starterssteun* en *Schaalklaar* alsook naar partners uit het VLAIO-netwerk. Er moet ook worden gekeken naar de incubatoren van de SOC's, maar hierbij moeten alle actoren ook toezien dat duplicaties in het landschap worden vermeden. Voor elke speerpuntcluster worden tickets voorzien om innovatieve starters te ondersteunen (ISS) (cfr regeerakkoord “meer aandacht voor pioniers en kmo's”). Starters en scale-ups worden opgenomen in het actieve clusternetwerk van bedrijven en kennisinstellingen. Waar nodig wordt hun groei met specifieke dienstverlening ondersteund. De dienstverlening aan deze start-ups en scale-ups dient goed afgestemd te worden tot een geïntegreerde dienstverlening met de huidige dienstverlening geboden door VLAIO Team Bedrijfstrajecten, VLAIO partner organisaties en start-up werking van SOC's. Hierbij moeten SPC's toezien dat duplicaties worden vermeden.
- De noden en drempels van bedrijven (in het bijzonder starters en kmo's) worden door de speerpuntcluster gecapteerd zodat deze, in samenwerking met VLAIO, kunnen doorstromen en leiden tot de nodige acties bij de hervorming (vereenvoudiging of consolidatie) van het O&O&I-instrumentarium (cfr productiviteitsagenda – Q3). Hierdoor kunnen de steunmodaliteiten beter afgestemd worden op deze doelgroep

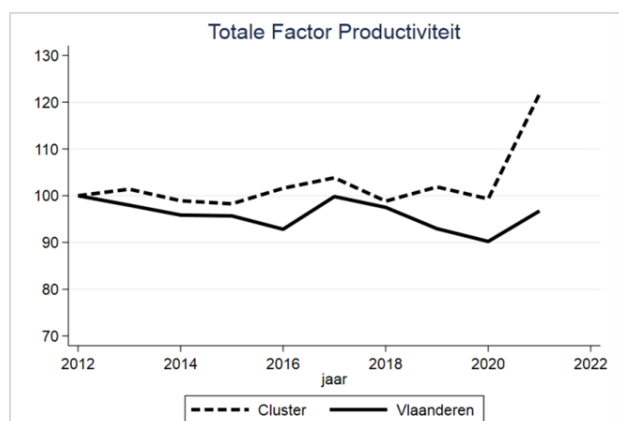
(binnen de Europese staatssteunregels) wat drempelverlagend werkt voor de deelname van starters en kmo's in O&O&I (samenwerkings)projecten.

- Om de toegang tot de markt door pioniers te faciliteren worden speerpuntclusters gevraagd om niet-technologische aspecten (bvb. wettelijke aspecten die start-ups hinderen) met een realistisch actieplan bij het beleid aan te kaarten. Het tot stand brengen van experimentwetgeving en regelluwe zones kan hierbij soms onderdeel zijn van een oplossing (cfr regeerakkoord “meer aandacht voor pioniers en kmo's”).

3.2 MEER MISSIEGERICHT: VERHOOGDE IMPACT OP MAATSCHAPPELIJKE EN ECONOMISCHE UITDAGINGEN EN PRODUCTIVITEITSGROEI

Speerpuntclusters worden, zoals bepaald in het clusterbesluit en de handleiding, verwacht enerzijds in te spelen op competitiviteitsverhoging bij de doelgroep en anderzijds bij te dragen aan oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen.

Door ECOOM wordt sedert de start van de clusterwerking (2017) de tewerkstelling en toegevoegde waarde van de ledenbedrijven opgevolgd om zo productiviteit te berekenen. Hierbij wordt aangetoond dat de productiviteit van de leden hoger is dan het Vlaams gemiddelde. Een diepgaandere studie van ECOOM toonde aan dat ook de “total factor productivity” van de clusterleden hoger is, en sterker groeit dan deze van een vergelijkbare groep ondernemingen. Het voorselectie effect (clusterleden zijn bedrijven die het beter doen) werd hierbij uitgeschakeld.



BRON: Angelino, P., Czarnitzki, D. en Volckaert, A. (2023), “Impact van clusterlidmaatschap op bedrijfsprestaties,” *Beleidsrapport STORE-23-018*, Steunpunt Economie en Ondernemen, pp. 37

Rekening houdend met de aandachtspunten uit het regeerakkoord voegen we volgende vernieuwingen toe aan de werking van Speerpuntclusters:

- Elke speerpuntcluster werkt, samen met bedrijven, een roadmap uit om productiviteitsgroei te realiseren bij de (ruime groep) doelgroepbedrijven in lijn met de “Vlaamse productiviteits- en competitiviteitsagenda - Visie en acties 2025”. Het gebruik van nieuwe technologieën zoals automatisering, digitalisering en AI zijn hierin kernelementen die voor elk domein tot specifieke acties kunnen leiden. Zoals in het verleden kan de productiviteit en productiviteitsgroei opgevolgd worden door ECOOM.
- Niet technologische aspecten zoals het regelgevend kader en business model vernieuwing dienen meegenomen te worden bij het omgaan met globale economische en/of maatschappelijke uitdagingen. In samenwerking met VLAIO zal gekeken worden welke ondersteuning hiervoor nodig is en hoe de bestaande VLAIO instrumenten en dienstverlening hierbij kunnen ingezet worden, al dan niet aangepast dienen te worden.

- Er wordt van de speerpuntclusters verwacht om, net zoals in het verleden, enerzijds hun roadmaps maximaal te laten aansluiten op beleidsprioriteiten zoals Dual Use toepassingen, SMR's, Strategische autonomie, ... en anderzijds hier actief op te werken bij de projectgeneratie. De wendbaarheid en doorgedreven kennis van het innovatieve ondernemingslandschap maakt de speerpuntclusters bijzonder geschikt om in de voor Vlaanderen belangrijke economische domeinen de beleidsprioriteiten om te zetten naar concrete toepassingen bij de ondernemingen.

Sedert langere tijd, komen belangrijke beleidsthema's (circulair, duurzaamheid, digitaal, veiligheid, mobiliteit...) en/of maatschappelijke uitdagingen (klimaat, energie, water, ...) al prominent aan bod binnen de competitiviteitsprogramma en bestaande roadmaps van de speerpuntclusters. Bijvoorbeeld FLUX50, VIL en De Blauwe Cluster initiëren innovaties in de energietransitie, MEDVIA werkt rond digitalisering in de zorg, Flanders'FOOD zet in op eiwittransitie en worldclass food production, Catalisti en VIL hebben acties gericht op klimaat en Circulaire Economie, ...

Dit reflecteert zich ook in een verwijzing naar de transitieprioriteiten in het clusterpact en de projectwerking. We vervolgen de ingeslagen weg, maar vullen dit aan met een even sterke aandacht voor competitiviteit en productiviteit. Zo bereiken we een coherent beleid dat ecologie en economie hand in hand laat gaan. In 2023 hadden bijna 60% van de clusterprojecten een link met het thema klimaat/energie en 37% van de clusterprojecten hadden een digitaliserings- en/of AI-component, wat een hefboom is voor efficiënte productiesystemen en/of productiviteitsgroei.

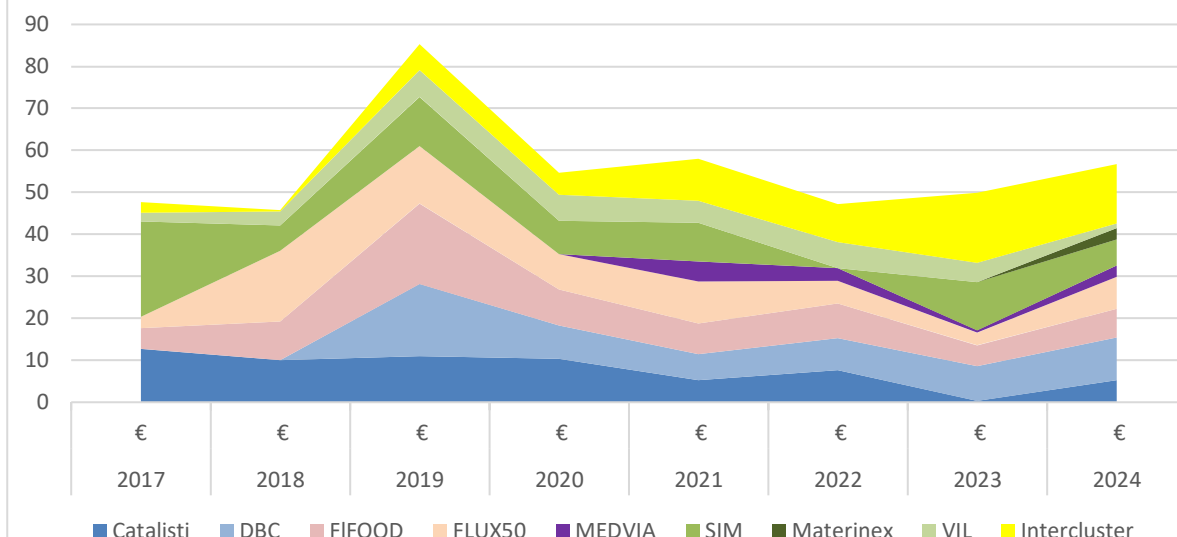
3.3 SAMENWERKING TUSSEN DE SPEERPUNTCLUSTERS

Speerpuntclusters zijn elk gericht op een eigen doelgroep. De activiteiten die voor deze groep bedrijven worden opgezet worden geconcretiseerd in de cluster specifieke competitiviteitsprogramma's en roadmaps. De clusterleden worden hier nauw bij betrokken maar ook bedrijven die (nog) geen lid zijn van de clusterorganisatie worden hierbij geconsulteerd of worden vertegenwoordigd door sector-organisaties of andere ledenorganisaties. Voor de doorstroming van kennis uit collectieve projecten (COOCK, TETRA) zal de samenwerking tussen de speerpuntcluster en de samenwerking met andere organisaties leiden tot het bereiken van meer bedrijven, vooral ook bedrijven die zelf geen innovatieprojecten opzetten maar wel de resultaten van innovatieprojecten van de speerpuntclusters kunnen implementeren in hun bedrijfsvoering (processen, producten of diensten).

Elke speerpuntcluster ontwikkelde in de afgelopen jaren roadmaps met en voor hun doelgroep met economische en/of maatschappelijke meerwaarde, al dan niet inspelend op beleidsprioriteiten (vb digitalisering). Met de geoormerkte projectmiddelen werden O&O&I projecten geïnitieerd in lijn met de door bedrijven opgestelde roadmaps. Daarnaast werd ook samengewerkt aan projecten op het kruisvlak tussen twee of meerdere cluster-roadmaps in de interclusterprojecten.

De tabel hieronder geeft overzicht van de benutting van de toegewezen project-middelen sinds de lancering in 2017 door de verschillende speerpuntclusters en in de interclusterprojecten. Per jaar wordt het aantal goedgekeurde projecten (#) en het steunbedrag (€) gegeven.

Jaarlijkse verdeling "geormerkte middelen"



Steun in mio €	2017		2018		2019		2020		2021		2022		2023		2024	
	#	€	#	€	#	€	#	€	#	€	#	€	#	€	#	€
Catalisti	11	12,7	7	10,1	5	11,0	7	10,4	3	5,2	4	7,6	1	0,3	4	5,3
DBC					14	17,2	7	7,9	9	6,3	8	7,6	5	8,3	5	10,1
FIFOD	13	4,9	8	9,1	10	19,1	8	8,5	8	7,3	6	8,3	4	5,0	7	6,8
FLUX50	29	2,7	10	16,9	16	13,7	9	8,5	6	10,0	4	5,5	3	3,0	8	7,7
MEDVIA									17	4,8	5	2,9	1	0,5	2	2,7
SIM	17	22,7	3	6,0	6	11,7	4	8,0	4	9,1	1	0,1	8	11,5	2	6,2
Materinex															1	2,7
VIL	9	2,1	11	3,4	11	6,4	12	6,1	9	5,3	9	6,2	4	4,6	4	1,1
Intercluster	6	2,6	2	0,3	5	6,2	4	5,3	7	10,0	7	9,0	9	16,7	6	14,2
TOTAAL	85	47,7	41	45,8	67	85,3	51	54,8	63	57,9	50	49,8	36	50,0	39	57,0

Tabel 1: Evolutie aantal projecten en steunbedrag 2017-2024 projecten met geormerkte middelen (in mio euro)

Rekening houdend met de aandachtspunten uit het regeerakkoord worden hier volgende vernieuwing aan toegevoegd:

- Bijkomend aan de roadmaps met en voor de eigen doelgroepbedrijven worden door de clusters (ism beleid) gedeelde roadmaps ontwikkeld die vervolgens omgezet worden in concrete initiatieven om op globalere schaal meer impact op economische en maatschappelijke uitdagingen te realiseren. Deze verdere versterking van de samenwerking tussen de clusters zal tot een globalere aanpak van de uitdagingen leiden met initiatieven op de kruispunten tussen de verschillende domeinen.
- De intercluster samenwerking wordt ook als onderdeel van de tussentijdse evaluatie meegenomen.

3.4 SPEERPUNTCLUSTERS ALS NEUTRALE ACTOR EN FACILITATOR IN HET VLAAMSE ECOSYSTEEM (INNOVATIE & ONDERNEMERSCHAP)

Alle actoren uit het Vlaamse ecosysteem, die innovatie- en ondernemerschap ondersteunen, zijn nodig om meer economische/maatschappelijke meerwaarde te creëren. Zo moet er sterker worden ingezet worden op het verspreiden van kennis en het valoriseren van onderzoek door deze om te zetten in concrete toepassingen. Daarnaast is het belangrijk om maatschappelijke en economische noden scherp in kaart te brengen, zodat deze een impuls geven aan activiteiten die onderzoek en ondernemerschap stimuleren. Een nauwe samenwerking tussen de betrokken actoren is daarbij essentieel om deze doelstellingen te realiseren..

De speerpuntclusters kunnen hierin een belangrijke rol opnemen als neutrale actor. Vanuit hun triple helixwerking (ondernemingen/kennisinstellingen/overheden) zijn reeds nauwe relaties opgebouwd met bedrijven, kennisinstellingen en overheden. Dit dient aangevuld te worden met actoren uit de bredere economie & kapitaalmarkt en initiatieven (kapitaalverstrekkers, kennisverspreiding, vergunningen, talentontwikkeling, ...).

De doorstroming van kennis naar niet-innovatieve bedrijven (innovatievolgers / achterblijvers), en de doorstroming van kennis die geen betrekking heeft op de kernactiviteiten van het bedrijf, wordt als één van de belangrijke tekortkomingen gezien om kennis te valoriseren en zo vernieuwingen bij grote groepen bedrijven ingang te laten vinden. Hierbij is samenwerking tussen meerdere actoren noodzakelijk om opgebouwde kennis te vertalen en de implementatie te ondersteun, ook bij bedrijven die niet tot de initiële doelgroep van het collectieve project (TETRA, COOCK, CSBO, ...) behoren.

Vlaanderen investeert in onderzoek en infrastructuur bij kennisinstellingen zoals universiteiten, hogescholen, strategische onderzoekscentra (SOC) en Wetenschappelijke instellingen. Door een ruimere ecosysteem benadering kunnen de clusterorganisaties gebruik maken van deze investeringen bij O&O&I-projecten en ook een rol opnemen in de toeleiding van bedrijven naar deze onderzoeksinfrastructuur. Daarenboven suggereren we samenwerking met beleid, rond bepaalde domeinen. En worden synergiën tussen kennisinstellingen en clusters maximaal aanbevolen.

Rekening houdend met de aandachtspunten uit het regeerakkoord worden volgende doelstellingen voorzien voor de speerpuntclusters:

- De relaties naar andere (o.a. VLAIO-netwerk) actoren en initiatieven dienen verder uitgebouwd te worden en door de speerpuntclusters aangegeven te worden in hun werkprogramma (van triple naar multiple-helix werking) met aandacht voor complementariteit van nieuwe initiatieven met bestaande initiatieven.
- De nodige samenwerkingsafspraken dienen opgesteld en verankerd te worden in de werking van de speerpuntclusters:
 - Met als doel een landingsplaats te kunnen voorstellen aan starters en te voorzien in startersbegeleiding wordt samenwerking met incubatoren, innovatiehubs en spin-off werking versterkt. Waar noodzakelijk kunnen specifiek initiatieven voor het clusterdomein opgestart worden al dan niet in samenwerking met andere actoren.
 - Met als doel om ondernemingen te ondersteunen in hun zoektocht naar kapitaal wordt samenwerking met zowel private als publieke (o.a. PMV en LRM) kapitaalverschaffers versterkt. Hiervoor worden wederzijdse afspraken gemaakt om elkaars werking te kennen (opleiding), ondernemingen gericht naar elkaar door te verwijzen (sign-posting) en kennis te delen over ondernemingen en hun toekomstplannen (met respect voor nodige confidentialiteit).
 - Met als doel meer bedrijven toegang tot kennis te geven om hun bedrijfsprocessen te vernieuwen/innoveren worden de nodige relaties uitgewerkt met organisaties (sectororganisaties, werkgeversorganisaties, collectieve centra, hogescholen, ...) die

inzetten op brede kennisverspreiding richting ondernemingen, zoals bijvoorbeeld de dienstverleners in het contract ondernemerschap en innovatieversnelling, of andere partners uit VLAIO-netwerk.

- Met als doel ontwikkeling van vaardigheden bij- en herscholing worden de nodige relaties/samenwerkingen met (beroeps)opleidingsverstrekkers (syntra, sectorfondsen, levenslang leren initiatieven, ...) uitgewerkt om de meest geschikte opleidingen leer-initiatieven vorm te geven en aan te bieden, in functie van de competentienoden van het speerpuntcluster-domein, en de werknemers van Vlaamse ondernemingen ernaar toe te leiden in kader van levenslang leren (upskilling/reskilling). Er zal hiervoor een nauwe afstemming of samenwerking zijn met initiatieven uit de impulsprogramma's (flankerend beleid) en uit de programma's van beleidsdomein werk.
- Met als doel de benutting van de vaak door de Vlaamse overheid gefinancierde onderzoeks- en technologie infrastructuur en piloot/demo infrastructuur door bedrijven te verhogen wordt samenwerking opgezet met de eigenaars van de infrastructuurmogelijkheden.
- Met als doel breed te communiceren over de clusterwerking (inclusief resultaten van O&O&I projecten) worden afspraken gemaakt over de branding van de clusterorganisaties en verlenen ze medewerking aan Vlaams brede communicatie-initiatieven zoals FTI en acties in kader van wetenschapscommunicatie.
- Waar nodig en nuttig worden ook afspraken gemaakt met andere actoren uit het ecosysteem van innovatie en ondernemerschap.

3.5 INTERNATIONALE LINK EN HEFBOOM OP EUROPESE MIDDELEN

In het huidige clusterbesluit wordt bij de definitie van speerpuntclusters gesteld dat deze initiatieven 'op internationaal vlak een toonaangevende rol dienen te spelen'. De verwachting dat speerpuntclusters 'een internationale oriëntatie' hebben wordt daarnaast ook herhaald in de handleiding voor steun aan speerpuntclusters. We bevelen maximaal de samenwerking met FIT aan, zowel operationeel/financieel als strategisch. Meer specifiek wordt gesteld dat 'de internationaliseringscomponent zich enerzijds dient te richten op zowel de internationalisering van de cluster door samenwerking met buitenlandse clusters als op de internationalisering van de clusterleden. Er wordt van elk van de speerpuntclusters dan ook verwacht dat ze bij de invulling van het competitiviteitsprogramma en de hieraan gekoppelde activiteiten oog hebben voor het internationaliseringsaspect.

De invulling van de internationaliseringsstrategie en de mate waarin internationalisering vervat zit in de speerpuntclusterwerking varieert in ambitieniveau en scope bij de verschillende clusters.

- Algemeen geldt het principe dat internationalisering gericht moet zijn op het hefboom-effect én afgestemd met de specifieke noden van het domein.
- Alle speerpuntclusters zijn structureel partner (soms samen met de federatie) bij FIT en ontvangen hiervoor een beperkte financiering, eveneens aan 50% cofinanciering door bedrijven.
- Catalisti en Flanders'FOOD werken ondersteuning van internationalisering van bedrijven sterk samen met de desbetreffende federatie (Catalisti/Essencia, Flanders'FOOD/Fevia) en nemen deel aan hun acties (buitenlandse missies, welcome teams, ...)
- Bij nieuwe speerpuntclusters, niet gelinkt aan een federatie, krijgt de uitbouw van de internationaliseringsstrategie typisch meer aandacht naargelang de maturiteit van de speerpuntclusterwerking toeneemt.

Enkele speerpuntclusters zijn genetwerkt met andere Europese clusters of kunnen met middelen uit “cascade funding” programma’s de Vlaamse kmo’s ondersteunen met Europese middelen. Enkele voorbeelden hieronder:

- Flux50 (energie), is vice-voorzitter van het internationaal Cleantech Network. (*[Home - International Cleantech Network](#)*)
- Flanders’ Food (agrifood), neemt een belangrijke rol op in S3FOOD, gericht op digitale innovatie in de voedingsindustrie met cascade funding vanuit de EC (*[S3FOOD – Digital innovation in agrifood en <https://www.flandersfood.com/en/projecten/highfive>](#)*).
- VIL (logistiek) is vice-voorzitter in de Europese alliantie ALICE (*<https://www.etp-logistics.eu/>*).
- De Blauwe cluster neemt deel aan de ELBE alliance, gericht naar samenwerking in offshore hernieuwbare energie (*<https://www.elbealliance.eu/home>*)

In het kader van de nieuwe EEN-overeenkomst met de EC zal het VLAIO-EEN team sterker samenwerken met de speerpuntclusters om bij matchmaking leden-bedrijven beter te informeren over opportuniteiten (naar internationale marktverbreding of O&O samenwerking)

De Europese hefboomwerking wordt jaarlijks door de speerpuntclusters in kaart gebracht als onderdeel van de totale hefboomwerking zoals omschreven in het clusterpact. Als hefboom worden de bekomen extra middelen, bovenop de FIO geoormerkte middelen gerapporteerd in drie categorieën: hefboom bij bedrijven, bij kennisinstellingen en voor zichzelf. Hierbij wordt aangegeven of de extra middelen Vlaamse subsidies, Europese subsidies of private investeringen zijn. Er wordt ook steeds aangegeven in hoeverre de speerpuntcluster betrokken was of begeleiding gaf bij de projectaanvraag om deze middelen te verwerven.

Rekening houdend met de aandachtspunten uit het regeerakkoord wordt een internationaliseringsstrategie uitgewerkt en wordt de rapportering van de hefboomwerking herzien: De speerpuntclusters maken als onderdeel van hun competitiviteitsprogramma een specifiek plan met doelstellingen en vooropgestelde activiteiten voor internationalisering waarbij zowel de eigen internationalisering als de internationalisering van bedrijven aan bod komen.

- De cluster ontwikkelt een doelgerichte strategie om met specifieke regio’s samenwerking met buitenlandse clusters aan te gaan;
- De cluster ontwikkelt een strategie en plan van aanpak om gericht naar specifieke sectoren/regio’s activiteiten te ontwikkelen voor de ledenbedrijven om nieuwe markten te verkennen of om deel te nemen aan internationale consortia in kader van internationale netwerken of projecten (ERAnetten, EU partnerships, Horizon Europe, Eureka...) . Voor zowel de identificatie van de opportuniteiten als de uitwerking van concrete acties wordt samengewerkt met FIT/EEN/NCP en waar nuttig ook met DKBUZA, FINEXPO, ... en met hun reeds geactiveerde Europese allianties;
- De internationaliseringsstrategie wordt in het aanvraagdossier/overeenkomst vastgelegd en is bepalend voor de activiteiten die worden uitgevoerd om ongecoördineerde trajecten met ad-hoc outreach te vermijden.

De speerpuntclusters zorgen dat regelgeving en oproepen van intra-Belgische en Europese programma’s goed gekend zijn bij hun doelgroep en faciliteren waar mogelijk de deelname van Vlaamse bedrijven (hefboom EU middelen). Dit doen ze, indien aangewezen, in samenwerking met NCP, VLEVA of andere organisaties hierop actief. Gezien de Vlaamse bevoegdheid en dito middelen, moet er wat betreft Belgische samenwerking (ook op internationaal vlak) een evenwicht gezocht worden tussen bevoegdheidsverdeling (hygiëne) en pragmatische opportuniteiten. (bvb. op vlak van defensie).

Het realiseren van hefboom op Europese middelen blijft een belangrijk aandachtspunt. De rapportering over deze hefboomwerking wordt herzien zodat er meer gericht activiteiten ontwikkeld

kunnen worden. De relatie naar geleverde inspanningen door de speerpuntcluster vormt hierbij het belangrijkste element en niet de besteding van (Vlaamse) geormerkte middelen.

3.6 NIEUW BELEID TER ONDERSTEUNING VAN KLEINE CLUSTERORGANISATIES

Intro: omdat er ook behoefte bestaat in Vlaamse economie om in bestaande niches of nieuwe waardeketens innovatie te stimuleren door samenwerking en netwerking te faciliteren, verbinden we ons er in deze nota ook toe om een nieuwe IBN-oproep te doen. Hiermee wordt vermeden dat waardevolle initiatieven van beperkte omvang een ad-hoc beslissing vragen (Ministerieel besluit of Besluit Vlaamse Regering).

Er zal bij de selectie voldoende aandacht besteed worden aan de additionaliteit ten opzichte van bestaande initiatieven of organisaties om versnippering te voorkomen in het ondersteuningslandschap voor bedrijven.

3.6.1 Historiek Innovatieve Bedrijfsnetwerken (IBN)

In 2015 en 2017 werd door HBC een oproep uitgeschreven voor innovatieve bedrijfsnetwerken (IBN). Deze innovatieclusters voldoen aan de volgende voorwaarden: bottom-up initiatieven die tot doel hebben een dynamiek op gang te brengen binnen een groep ondernemingen en dit binnen een tijdsbestek van maximum 3 jaar, zonder de lange termijn uit het oog te verliezen. Van dit type innovatieclusters wordt verwacht dat ze via een intense samenwerking tussen de ondernemingen een concreet actieplan uitvoeren binnen het vastgelegde tijdsbestek, met een aantoonbare economische meerwaarde voor de deelnemende ondernemingen. Ook gezamenlijke initiatieven in opkomende domeinen passen binnen dit clustertype.

Volgens het clusterbesluit artikel 11 baseert het beslissingscomité zich voor de steun aan innovatieclusters op volgende beoordelingscriteria:

1° het clusterpotentieel van het project:

- a) de beoogde competitiviteitsverbetering;
- b) de noodzaak en additionaliteit van de clusterwerking;
- c) de gedragenheid van het initiatief; met aandacht voor de betrokkenheid van kmo's

2° de kwaliteit van het project:

- a) de organisatie en werking van de innovatiecluster;
- b) de kwaliteit van de aanpak, met in achtnaam van het volledige waardenetwerk en voldoende aandacht voor activiteiten dicht bij de markt.

Naast de beoordeling op basis van de criteria, vermeld in het eerste lid, kan het beslissingscomité zijn beslissing tot verlening van steun innovatieclusters bovendien nemen op basis van de volgende overwegingen:

- 1° de complementariteit van de projecten onderling;
- 2° de spreiding van de projecten over sector- of technologiedomeinen.

Met de twee oproepen (2015/2017) werden samen 20 innovatieclusters gesteund. 5 initiatieven stopten hun werking tijdens of na afloop van het project. 9 initiatieven kantelden in bij een grotere organisatie waarbij de IBN financiering de start gaf voor een professionele netwerkvorming en samenwerking rond specifieke thema's. 6 innovatieclusters werken verder op eigen middelen of groeiden uit tot een nieuw initiatief (als speerpuntcluster of als cluster in kader van impulsprogramma).

3.6.2 Steun aan ad-hoc clusterinitiatieven

Naast de 2 IBN-oproepen werden de voorbije 5 jaar door de Vlaamse overheid verschillende ad-hoc initiatieven gesteund in ontluikende waardeketens. Het gaat hierbij enerzijds om initiatieven die aansluiten bij een specifiek impulsprogramma (Flanders Space) of strategie (Waterstofnet) dan wel gericht op een ontluikende waardeketens (Edtech Station). Het clusterinitiatief Slimme regio Vlaanderen dat tot stand kwam in het kader van strategie Slimme Regio Vlaanderen werd tussentijds stopgezet wegens onvoldoende (financieel) commitment langs de kant van de bedrijven.

Verder werden er in het kader van het Digitaal transformatieprogramma met Flanders Game Hub en Seeds (gaming) for Growth (media) 2 initiatieven gesteund die enerzijds gericht zijn op ecosysteemwerking in het domein en anderzijds incubatorwerking/startersbegeleiding. Beide projecten werden gesteund onder het BVR ondernemerschap. Ten slotte werd aan de VIB projectmatige steun gegeven voor een incubatorinitiatief Biotope in het kader van Vlaamse Veerkracht waar ook een deel ecosysteemwerking in vervat zit.

De grote uitdaging van dergelijke kortlopende ad-hoc projecten is dat er veelal een vraag naar vervolgondersteuning is na de eerste periode. Zeker nu er geen IBN-oproepen meer zijn wordt dan terug opnieuw gegrepen naar nieuwe ad-hoc steun. Bovendien is er op die manier weinig ruimte voor bottom-up initiatieven in nieuwe waardeketens om te groeien..

De ad-hoc initiatieven werden ook niet bekeken vanuit een gehele eco-systeem benadering om versnippering te vermijden

3.6.3 Toekomstige ondersteuning van clusterorganisaties of ad hoc initiatieven gericht op ecosysteemwerking

Naar de toekomst worden volgende pistes/lijnen gevolgd:

1: IBN oproep

- Elke twee jaar wordt door HBC een IBN oproep gelanceerd waarbij selectief clusterinitiatieven opgestart kunnen worden (een 5-tal). Door aan de beoordelingscriteria de voorwaarde toe te voegen “passend in beleidsprioriteiten” en door een beperkt budget te voorzien zal de selectiviteit bewaakt worden en versnippering vermeden worden. Er kunnen ook bij elke oproep andere accenten gelegd worden om beleidskeuzes te ondersteunen.
- Per waardeketen kan er slechts 1 IBN tegelijk gesteund worden.
- Van elke IBN wordt verwacht dat er aan begeleiding wordt gedaan van start-ups en scale-ups in de betrokken waardeketen. IBN's hebben ofwel zelf een eigen incubator, ofwel werken ze met een incubator samen.
- Geselecteerde IBN's worden gefinancierd aan 50% van de aanvaarde begroting. 50% van de middelen worden verkregen uit private co-financiering.
- Na de eind-evaluatie, op basis van vooraf bepaalde KPI's, kan een opschaal of uitdoerscenario onderzocht worden of kan het IBN-initiatief verlengd worden.
- De oproep gebeurt binnen een gesloten enveloppe.

2. Incubatoren werking

- Naast regionale acceleratoren, hebben ook SOC's een taak rond incubatie. Daarom bestaan er incubatorprogramma's.
- Bij elke speerpuntcluster kan er 1 incubator-initiatief voorzien worden. Hiervoor wordt dan VLAIO-financiering voorzien, die aangerekend wordt op de geoormerkte projectmiddelen van de betrokken speerpuntcluster.
- Incubatorinitiatieven die geen steun ontvangen vanuit de middelen van de SOC's, de SPC's of de IBN's kunnen, als ze deel uitmaken van een consortium dat diensten levert onder het contract Ondernemerschap en Innovatieversnelling, hun dienstverlening aan start-ups en scale-ups gefinancierd krijgen bij VLAIO. Elk consortium onder moet minstens 1 incubator-initiatief aan boord hebben.

Andere initiatieven van netwerkvorming, kennisdeling of innovatiestimulering worden niet gesteund door de Vlaamse Overheid. We moedigen deze organisaties aan om al dan niet in consortium deel te nemen aan projectmatige oproepen (COOCK/Tetra) of overheidsopdrachten ondernemerschap en ondernemersvorming.

3.7 INVOERING HERVORMD CLUSTERBELEID

Na de mededeling aan de Vlaamse regering over de hervorming van het clusterbeleid, zoals aangekondigd in het regeerakkoord zal het beslissingscomité bij het Fonds voor Innoveren en Ondernemen (HBC) de nodige aanpassingen doorvoeren aan:

- De oproepdocumenten voor het openstellen van de oproep IBN (september 2025)
- De aanvraag templates en handleidingen voor het aanvragen of verderzetten van de financiering voor een speerpuntcluster (oktober 2025)

De handleidingen voor uitvoering en opvolging van innovatieclusters (oktober 2025).

Op basis van deze vernieuwde oproepdocumenten zal in 2026 een beslissing over het steunbedrag genomen worden door het HBC.

4 OPVOLGING VAN ACTIES/ACTIVITEITEN IN CLUSTER ROADMAPS

Met de speerpuntclusters werd een overeenkomst opgemaakt voor de FIO financiering en een clusterpact met de VR(2016) of bevoegde minister (2023) met de wederzijdse engagementen.

De activiteiten en acties van de speerpuntclusters worden opgevolgd met jaarlijkse rapportering over indicatoren en een tweejaarlijkse tussentijdse evaluatie (in jaar 3,5,7) met een beslissing door het Beslissingscomité bij het Fonds voor Innoveren en Ondernemen (HBC). In kader van VCO wordt clusterbeleid elke vijf jaar geëvalueerd. Deze algemene evaluatie wordt ook naar de VR gerapporteerd.

De indicatoren worden opgemaakt op basis van een interventielogica om activiteiten, de resultaten van de activiteiten en de impact bij bedrijven en op de Vlaamse economie op te volgen. Bij de tussentijdse evaluatie worden de realisaties in de afgelopen periode (aantal projecten met bedrijven, dienstverlening aan bedrijven, groei in ledenaantal, tewerkstelling en toegevoegde waarde bij ledenbedrijven, ...) en een nieuw werkplan gecoördineerd. Bij het nieuwe werkplan zijn de beoogde competitiviteitsverbetering, de gedragenheid van het initiatief, de additionaliteit ten opzichte van bestaande initiatieven en de meerwaarde voor Vlaanderen en voor de bedrijven de belangrijkste criteria.

De impact op productiviteit, tewerkstelling en toegevoegde waarde wordt tweejaarlijks berekend door ECOOM op basis van de gerapporteerde cijfers van de lidbedrijven in hun jaarverslagen. En deze cijfers worden vergeleken met het gemiddelde voor Vlaanderen.

Bij een positieve beslissing worden de middelen voor de volgende twee jaar vastgelegd, waarna een nieuwe evaluatie volgt. Indien beperkte tekortkomingen in de werking werden vastgesteld worden voorwaarden opgelegd aan de uitvoerende organisatie. Bij een negatieve beoordeling worden er geen verdere middelen toegekend. De beslissing wordt steeds genomen in het laatste jaar van een gefinancierde periode, zo heeft de organisatie een 6-tal maanden tijd om tot afsluiting van het project te komen.

De jaarlijkse rapportering en tweejaarlijkse tussentijdse evaluaties blijven behouden en gebeuren op basis van de met een interventielogica opgestelde indicatoren. Bij elke tussentijdse evaluatie wordt ook een nieuw werkplan voorgelegd met een nieuwe of geactualiseerde roadmaps.

Hieraan wordt volgende toegevoegd:

- Indicatoren toevoegen voor opvolging effect en impact op productiviteitsgroei en maatschappelijke uitdagingen (potentieel CO2 reductie, ...)
- Indicatoren voor bereik kmo's, start-ups, scale-ups en voor opvolging dienstverlening
- Samenwerkingsafspraken structureel verankeren en doelstellingen en realisaties opvolgen
- Heldere en meetbare doelstellingen en indicatoren voor internationalisering formuleren
- Herbekijken van hefboom rapportering (niet tov geormerkte middelen)

Bij financiering van organisaties die eerder al clusterfinanciering ontvingen wordt ook rekening gehouden met de realisaties van de vorige financieringsperiode.

5 FINANCIERING

Indien de uitzondering op de AGVV door de EC niet aanvaard wordt kan een financiering van de activiteiten van de speerpuntclusters op basis van andere regelgevingen. Het is dan noodzakelijkerwijze een complexe samenstelling van verschillende financieringsinstrumenten toegelaten door de EC. Hieronder wordt een ruime lijst van mogelijke modaliteiten gegeven, maar het zal voor elke innovatiecluster een andere combinatie worden, op basis van de activiteiten en dienstverlening afgestemd op hun roadmaps en hun doelgroep van bedrijven.

5.1 ANDERE STAATSTEUN (AGVV) ARTIKELS

- Artikel 18: Consultancysteun voor kmo's
 - de steunintensiteit bedraagt ten hoogste 50 % van de in aanmerking komende kosten.
 - Is steun aan de klant/deelnemer, die dus advies "inkoopt" bij een consultant. Is geen basis om steun te geven aan de organisatie die dat advies geeft.
- Artikel 28 Innovatiesteun voor kmo's
 - de kosten verbonden aan innovatieadviesdiensten en diensten inzake innovatieondersteuning
 - De steunintensiteit bedraagt ten hoogste 50 % van de in aanmerking komende kosten.
 - In het specifieke geval van steun voor innovatieadviesdiensten en diensten inzake innovatieondersteuning kan de steunintensiteit worden verhoogd tot 100 % van de in aanmerking komende kosten mits het totale bedrag van de steun voor innovatieadviesdiensten en diensten inzake innovatieondersteuning ten hoogste 220.000 EUR bedraagt per onderneming over een periode van drie jaar.

Minder voor de hand liggend om toe te passen voor basissteun aan innovatieclusters, eventueel aanvullend:

- Artikel 17: Investeringssteun voor kmo's
 - Enkel voor kmo's (publieke entiteiten zijn nooit een kmo)
 - 10% investeringskost voor mo en 20% investeringskost voor ko
 - Uiteraard wel andere in aanmerking komende kost te nemen indien reeds investeringssteun gegeven is via art 27 clusters
- Artikel 26 onderzoeksinfrastructuur
 - Kan wel een valabele optie zijn, EFRO steun is vaak hierop geënt

- Onder dit artikel wel echte “onderzoek” infrastructuur, dus in hoofdzaak gebruikt door de wetenschappelijke gemeenschap.
 - Open acces, iedereen dezelfde marktprijs, 50% steun mogelijk
- e. Artikel 26bis test en experimenteer infrastructuur
- Nog niet in werking (ook binnenkort, maar kan dus nog inhoudelijk aangepast worden)
 - Voor meer economische testinfrastructuur, pilots, demo,... die hoofdzakelijk door kmo's zullen gebruikt worden
 - Open acces, marktprijs
 - Basis is 25% steun, (eventueel + 10-20% voor kmo's, + 10% voor internationale samenwerking of +5% indien 80% van de capaciteit door kmo's wordt gebruikt

5.2 OPTIES OVERHEIDSFINANCIERING BUITEN AGVV

In maart 2025 werd de aanmeldingsprocedure met de EC gestart (pre-notificatie) om steun voor een periode langer dan 10 jaar mogelijk te maken, en deze bovengrens te doorbreken. De motivering die VLAIO aan de Europese Commissie voorlegt is het **voortduren van het marktfalen** voor de diensten en activiteiten door de speerpuntclusters aan bedrijven aangeboden. Door de continue vernieuwing in de thema's en het ledenbestand is er ook na 10 jaar marktfalen voor het coördineren van de innovatiecluster en voor kennisdeling bij de ondernemingen. De steun van de overheid aan innovatieclusters is daardoor geen concurrentievervalsing ten opzicht van privaat aanbod door consultancy of andere dienstverleners.

Indien deze verlenging van steun niet wordt toegestaan zal, in navolging van staatsteunregels, de overheidssteun aan innovatieclusters enkel mogelijk zijn door een combinatie van verschillende regelgevingen (de minimis, overheidsopdracht, AGVV artikels omtrent dienstverlening aan kmo's, toeslagen binnen O&O voor samenwerking en kennisverspreiding, ...). Dit zal voor de innovatieclusters en voor VLAIO complexer worden en meer administratie vragen, zowel van de clusterorganisaties als van de bedrijven.

5.2.1 Steun aan organisatie voor onderzoek en kennisverspreiding

Een aantal clusterorganisaties ontvangen momenteel ook steun als organisatie voor onderzoek en kennisverspreiding voor de uitvoering van COOCK projecten of voor taken van kennisverspreiding in cSBO, ICON, TETRA projecten.

De EC regelgeving voor staatsteun is hierbij niet van toepassing omdat dit “niet-economische taken” zijn. Bij een hertekening van de opdracht van de speerpuntclusters naar een niet-economische opdracht zou steun verleend kunnen worden als steun aan organisaties voor onderzoek en kennisverspreiding. Aandachtspunt hierbij is behoud van het bedrijfsgedreven karakter van de clusterwerking.

5.2.2 Overheidsopdracht - Principe zoals contract ondernemerschap

- Open competitie op basis van concreet uitgeschreven opdracht (takenpakket)
- Output financiering (aantal contacten, adviezen, deelnemers aan ws, ...) aan vaste prijs per geleverde dienst

5.2.3 Deminimis : de minimissteun

Het totale bedrag aan de-minimissteun dat per lidstaat aan één onderneming wordt verleend, is beperkt tot 300.000 EUR over een periode van drie jaar..

De SPC zal per bedrijf dat de diensten ontvangt het EU-deminimis register moeten bijhouden.

Brussel,

De Vlaamse minister van Economie, Innovatie en Industrie, Buitenlandse Zaken, Digitalisering en
Facilitair Management,

Matthias DIEPENDAELE